

Mirt Komel

Medsočje

Odlomek iz romana

Prebujenje

Odpiram, zapiram, odpiram, zapiram, odprem oči. Vse pred menoj blede, motne figure se zdaj ostrijo, zdaj spet meglijo nazaj v neprepoznavne silhuete.

Angeli se preobražajo v demone, človeški spački v spačene živalske podobe, vihrajoče drevesne krošnje v kose krvave košnje. Zazdi se mi, da zagledam belo labodjo perut, ki ne more biti nič drugega kakor krilo angela, zato z vso gotovostjo, kakršno lahko premore samo brezbožnež, ki se je zbal lastnega dvoma, sklenem, da sem po smrti pristal v nebesih.

Veter se poigrava s krošnjami dreves, kot bi bile navadne zeljnate glave, svojo pa imam od nemoči nepremično položeno na mehko pernato podlago. Begajoče oko išče po prostoru rešilno vejico, katere bi se moja duša lahko oprla, pa četudi bi bila to zgolj varljiva opora. Namesto tega zagledam obraz, ki je grd, ampak tako grd z gubami, bradavicami in podnosnimi dlačicami, da ne more biti ne človeški in ne ženski, marveč je lahko samo demonski: "Ne, nisem bil povzdignjen v nebesa – strmoglavil sem naravnost v pekel!"

"Dobrodošel nazaj!" me pozdravi peklenšček, ki kdove zakaj nosi staromodna očala s pomenljivo rdečimi okvirji in drži v rokah knjigo, na kateri v tistem trenutku še ne morem razbrati naslova. Presenetljivo, toda ne

začudim se nad tem, da se tudi v peklu, tako kot v čakalnicah ali bolnišnicah na Zemlji, kratkočasijo s knjigami. Ustnice so še vedno omrtvičene od spanca in glasilke od sebe ne dajo glasu, tako da ne zmorem odgovoriti nagovoru pošasti, temveč se od groze obrnem stran.

S tilnikom, potopljenim v blazino, dušo, pogreznjeno še niže od postelje, in s pogledom, uprtim v strop, lahko zdaj, ko se mi je pogled vsaj kolikor toliko razbistril, jasno uvidim, da sem poprej razbiral podobe v obrisih ometa, ki je nekoč naključno odpadel in se s kiparsko spretnostjo preoblikoval v raznolike reliefe. Stena, ki ni v nič boljšem stanju od stropa, je okoli in okoli okrušena, odkrušeni deli pa so pobeljeni z istim odtenkom, s katerim je pobarvana kovinska površina obrobe postelje. V medlem soju proti stropu obrnjene svetlobe zagledam črne gumijaste odtise na odurni pastelno modri barvi stene, nedvomne sledi norosti in nasilja. Telo je še vedno nemočno, toda oči se radovedno vrtijo v svojih domačih lobanjskih votlinah, tako da mi omogočijo še bolj neprijetno spoznanje: sem v prazni ozki sobani z izjemno visokim stropom, kakor da bi bila nekakšna navzgor postavljena betonska krsta.

V peklu imajo očitno prav takšno prostorsko stisko kakor pri nas na Zemlji, da grešnike trpajo v takšne luknje brez pohištva. Pa vendar, ta globalni korporativni konglomerat – upravlja ga vrhovni in nadvse vrhunski manager, mag. dr. Lucij Feri Satanini, sicer magister cerkvenega prava in doktor panteoloških znanosti – se vsaj kadrovsko ne zdi tako zelo podhranjen, da ne bi mogel vsakemu izmed nas, malih delničarjev zla, dodeliti po enega demončka, zavajajoče oblečenega v nebeško belino, iz katere vselej vejejo prijazne besede: “Kako se počutimo?” Če bi le lahko, bi odgovoril, da še nikoli slabše, toda besede so usahnile na konici mojih še vedno osušenih ustnic.

Poskusim se dvigniti, toda dvigu glave ne zmorejo slediti ne ramena, ne roke, še najmanj pa noge, na katerih začutim močan, nepopustljiv pritisk, kakor da bi me štiri krepke roke držale prikovanega na posteljo. Upiram se, in bolj kot se upiram, bolj čutim, da niso roke – ne demonske in ne človeške – tiste, ki mi jemljejo svobodo, marveč široki, z mehko volno oblazinjeni usnjeni pasovi, prav tako zavajajoče bele barve kakor rjuhe in obleka moje demonične nadzornice. Za razliko od obraza glas zdaj namreč ne pušča več dvomov, da gre za – o moj bog! – ženskega peklenščka: “No, no! Pomirimo se vendar! Doživeli ste hud šok in vsekakor nočemo, da bi zdrsnili nazaj – kajne da ne?” Z materinsko vsiljivostjo mi je, rekoč, da gre za “moje dobro”, “administrirala”, kakor temu tukaj pravijo, pomirjevalno

zdravilo v obliki majcene tabletki, ki sem jo najprej nekajkrat kljubovaje izpljunil, nazadnje pa hočeš nočeš moral zaužiti.

Celo bolj kot dejstvo, da sem zvezan, me do skrajnosti spravlja ob živce tale njen nenehni "mi" ("kako smo", "pomirimo se"), tako da požrem slino skupaj s tableto, ne pa tudi svojega ponosa, ko izustim svoj prvi posmrtni (o)stav(n)ek in prekinem preostanek pogovora: "Želimo, da utihnete!"

O-o, mislim, da sem jo užalil.

[Datum manjka]

Svoje prve vtise po prebujenju sem popisal dan ali dva pozneje, morda celo več dni pozneje, kdo bi vedel. Zdaj sem sicer prost usnjenih okovov, a vendar prikovan na mizico sobe v posebnem krilu zaprtega oddelka psihiatrične klinike, ki se nahaja v razkošno razpadajočem dvorcu ljubkega in že slišane imena Vila Laruc.

Tukaj sedim z dnevnikom v roki, kakor mi je priporočil samooklicano "moj" novi psihiater in vodja klinike, ki sicer ni magister cerkvenega prava in tudi ne doktor panteologije, kakor se mi je sprva zapisalo, marveč navaden doktor psihiatrije, pa tudi Lucij Feri Satanini mu ni ime, ampak Bojan Aljaž Mrak (takoj ko sem slišal njegovo ime, sem se spomnil, da mi je moj goriški psihiater pred odhodom v Medsočje dal njegovo vizitko, če bi potreboval nujno psihiatrično pomoč).

Svojega novega zdravnika sem spoznal dan ali dva pozneje, ko mi je tisto, za kar se je kmalu izkazalo, da ni peklenšček, temveč medicinska sestra, postopoma zmanjšalo odmerik zdravil. Zjutraj, ko je dognala, da sem priseben, je na klopotaajočih kopitih odtacala iz sobe poklicat dobrega gospoda doktorja, vihrajoč s koničastim repom, ki so ji ga skoraj odščipnila samozapirajoča se vrata. Na stolici je pustila knjigo, na hrbtišču katere sem zdaj že zlahka prebral priimek avtorja, na platnici pa naslov: *Doktor Jekyll in gospod Hyde* (kakšen naslov pa bi človek pričakoval od nekoga, ki se piše Stevenson in se podpisuje s dvojnimi imenom Robert Louis).

Nastopi doktor Mrak, še natančneje: dr. med. spec. psih., vital. gosp. v let., pleš. glav. in pamet. čel. V sobo je vstopil z zanesljivim korakom, kakršnega pripisujemo razumnim ljudem njegovega kova, čeprav z nekoliko nenavadno begajočim pogledom, ki bi bolj pristajal komu v pižami, kakršna je moja. Najprej me je obsipal s serijo premišljenih vljudnostnih vprašanj, s katerimi je očitno hotel preveriti moje duševno stanje, kakor

da bi lahko duši izmeril pulz na isti način, kakor izmeriš utrip srca tako, da poprimeš za zapestje. Potem ko je sklenil, da sem sposoben poslušati in razumeti njegovo razlago, je sledil kirurško natančen povzetek minulega dogajanja: kako so me našli razcapanega in razjarjenega na robu gozda ob cesti (skratka, neprištevne in nasploh bolj podobnega divji zveri kakor človeku); kako sem lučal kamenje v mimovozeče avtomobile (človek kot dvonožna kopenska žival pač mora sovražiti tehnologijo, ki ga je ponesla skozi nebo v veselje); kako sem razbijal prometne table in občestne kresnice (nikoli nisem maral teh kovinskih utelešenj reda); kako sem se upiral aretaciji, ko so avtomobilisti poklicali policijo (zaskrbljeni so bili za svoje jeklene konjičke, ne pa za podivjano zver, ki jih je ogrožala ob cesti); nenazadnje pa še kako sem, sicer privezan na posteljo v samici, blodil in besnel celo noč, tako da so mi morali administrirati pomirjevalna zdravila (neosebna glagolska oblika).

Dobri gospod doktor me je še tistega istega jutra svoje prve vizite pri-sebnega človeka osvobodil mehkih spon, ne da bi mi obenem vrnil prostost. Ocenil je, da je sicer res šlo zgolj za "epizodo izgube samonadzora", toda zaradi moje domnevne "zgodovine psihičnih obolenj" je sklenil, da me mora "držati pod stalnim nadzorom" in še vedno z vsaj "minimalnim odmerkom zdravil", vse dokler se ne prepriča, da "ne ogrožam ne sebe in ne drugih" in da se je moje "duševno stanje stabiliziralo" (mislim, kako učeno se izražajo tile doktorji – ne moreš, da jim ne bi verjel).

Dodelil mi je sobico v zaprtem krilu, kjer me je še isti dan obiskal in se z menoj pogovarjal o na videz nepomembnih rečeh. Ni mi ušlo, da ga je – tako kot mene, konec koncev – seveda najbolj zanimalo, kaj vse sem doživel tisto noč in kod vse sem se potikal. Potem ko je sam pri sebi dognal, da je najbrž še prezgodaj za rudarjenje po mojem duševnem podpodju, je vstal, da bi se poslovil. Na vratih se je še obrnil in dejal, da me bo jutri obiskala žena, pri čemer je želel s pretiranim zanimanjem opazovati mojo reakcijo – res me je presenetil, tako da sem nekaj sekund še mencial, nato pa naivno vprašal: "Ali ve?"

"Seveda ve, saj smo jo obvestili takoj, ko smo vas našli, hkrati pa smo jo posvarili, naj nikar še ne hodi, saj vas noče videti v takšnem stanju, v kakršnem ste bili nekaj dni. Zdaj, ko ste kolikor toliko v redu, pa je že dobro, da se vidita, ne samo iz povsem človeških razlogov, marveč tudi zavoljo vašega nadaljnjega zdravljenja."

Celo človeškost je preračunana od prvega do zadnjega obiska natančno.

[Datum manjka]

Danes popoldan, že skoraj pod večer, me je, kakor napovedano, obiskala Lina.

Slišal sem njenega rumenega fiča, ko je kakor kanarček priletel na peščno dvorišče pred dvorcem, zavil okoli kipa na sredini, nato pa zaradi njenega značilnega zaviranja zdrsel za meter ali dva. Vstal sem iz postelje, stopil k oknu in jo skozi rešetke opazoval, kako je izstopila iz svojega avtomobilčka v visokih usnjenih škornjih, v ozkem črnem krilu, ki ji je segalo od kolen do vratu, in v beli bluzi z volančki na rokavih. V rokah je držala debel rdeč plašč, ki si ga je zaradi hlada hitro nadela, nato pa je iz avtomobila potegnila še velik potovalni kovček s kolesčki, ki so le s težavo premagovali odpor, zarisujoč štiri vijugaste črte po peščeni preprogi. Nekaj časa sem jo pozorno opazoval – njen obraz, njene kretnje, njeno hojo –, kakor da bi jo videl prvič in kakor da bi prišla druga oseba od tiste, ki sem jo poznal in pričakoval.

Po domačnosti, s katero se je pogovarjala z osebjem, še zlasti pa z doktorjem Mrakom, ki jo je prvi prišel pozdravit, ni bilo videti, da bi bila tukaj prvič. Takoj ko sem jo – po snidenju, objemih, poljubih, solzah – povprašal po tem, se je samo pogreznila v molk in se zaskrbljeno zazrla skozi polprosojno okno v krošnjo drevesa, ki se je razgibano odzivalo na vse močnejšo sapo večernega vetra. Razumljivo, pa vendar nenavadno vznemirjena se je skoraj prisiljeno nasmihala mojim šalam na račun psihiatrične klinike. Z nelagodjem je pogledovala po majhni sobici, nekajkrat se je skoraj prestrašeno ozrla proti rešetkam na oknu, nato pa ji je pogled obmiroval na kovčku, v katerem mi je prinesla obleke. Vse to njeno bežanje s pogledom ni služilo ničemur drugemu kot bežanju od mojega utrujenega obraza, pa čeprav se je zelo trudila, da bi me gledala v oči, in se je nasploh poskušala vesti tako, kot da je vse v redu. Precej drugačna je bila od takrat, ko sem jo zadnjič videl, vendar nisem bil povsem prepričan, zakaj: ali zato, ker se mi je zdelo, da je minilo bistveno več časa, kot sem mislil, ali ravno nasprotno zato, ker se medtem kakor da sploh nič ni zgodilo.

Nelagodje pa ni prežemalo samo nje, marveč predvsem mene, kajti zdelo se mi je, da moram odgovarjati za svoje nesrečno stanje, kakor da sem sam kriv za to, kar se mi je zgodilo. Zaradi mešanice nekakšnega sramu sem se začel nerodno opravičevati še za stvari, ki niso imele nobene zveze z razlogi, zakaj sem se znašel zaprt tukaj notri. V nekem trenutku si ni mogla več pomagati in je planila v jok: zbrala je pogum in se mi, kakor

da bi želela dokončno preveriti, kaj se z menoj v resnici dogaja, zazrla v oči, ki so bile verjetno zbegane od minulega dogajanja in še dodatno od zdravil, nato se ji je obraz skremžil od žalosti, ustnice so zadržtele, solze so ji namočile lica.

Z dlanmi sem nežno objel njen obraz in jo poljubil. Želel sem ji dati vedeti, da bo vse še v redu, toda zgodilo se je ravno nasprotno: še bolj je zajokala in še bolj je bila videti obupana. Nisva več spregovorila, samo objela sva se in nekaj časa obmirovala v takšnem položaju, želeč si pomirjujoče večnosti, kakor kip objema, ki je preživel svojega stvarnika.

Čim prej se moram pozdraviti, da se bom lahko vrnil v Medsočje!

Nekdo drug

14. november

Danes je slovesen dan, sicer majhen premik, le nekaj deset metrov, a včasih človeku pomeni, prav kakor zdaj meni, neverjetno razliko.

Končno so me namreč preselili iz tiste majhne sobice zaprtega krila, na katerem sem se sicer navadil leteti z domišljijo, kljub temu pa nisem pozabil, kako diši svoboda: včasih prijeten, včasih neprijeten vonj po drugih ljudeh (sveže oprane pižame na telesih različnih starosti), vonj po kavi, ki zaveje iz kavomata (ne ravno najboljša kava, a vendar kava in ne proja kakor poprej), skupaj s cigareti, ki jih lahko pokadim na svežem zraku (najčistejši podalpski zrak, pomešan s cigaretnim dimom), nenazadnje pa tudi vonj po pasulju in klobasah, ki se kuhajo v kuhinji klinike (trije topli obroki na dan).

Dodelijo mi sobo, ki si jo delim z Ludvikom, prijetnim sovrstnikom, ki se, kljub sicer izjemno razumnim pogovorom, bori z majceno težavico, namreč prepričanjem, da je reinkarnacija svojega bolj znanega soimenjaka iz sedemnajstega stoletja, to pa zaradi istega datuma rojstva petega septembra in, oh, seveda, zaradi istega imena. Ves čas se drži tako kraljevsko, da je že smešen, še zlasti ko se zjutraj prebudim in ga zagledam, kako stoji pred oknom, obsijan s soncem, z rokami v žepih kopalnega plašča, nostalgичno obžalujoč izgubljeno kraljestvo. Mislim, da mu stavba, v kateri se nahaja medsoška psihiatrična klinika, zaradi same aristokratske arhitekture ne dene preveč dobro.

Ko grem na enega izmed mnogih cigaret, se sprehodim po parku, da si od blizu in od daleč ogledam Vilo Laruc v vsem njenem razkošju: glavno

trinadstropno poslopje z lepo oblikovanimi okni je razdeljeno na dva trakta v obliki črke L, pri čemer je v krajšem traktu zaprti oddelek, v daljšem pa polodprti; na vrhu sprednje fasade, koder je tudi glavni vhod s peščenim dvoriščem in kipom na sredini, stoji vitražna rozeta, ki je vgrajena tik pod ostro navpično pločevinasto streho; celotna stavba pa je s pokritim mostičkom kot s popkovino povezana s srednjeveškim stolpičem; mostičku so nadeli ne ravno izvirno ljubkovalno ime *Ponte dei sospiri*, ker v stolpu v samozadani osami živi zadnji še živeči član plemiške družine Laruc.

Oni dan sem povprašal enega izmed uslužbencev po grofu in izvedel nekaj zanimivih stvari: da je bil dvorec med drugo svetovno vojno skoraj do tal porušen, po vojni pa obnovljen za namen, kateremu služi še danes; da se je po osamosvojitvi v procesu denacionalizacije oglasil edini polnopravni dedič, ki je po dobljeni pravdi pustil stavbo v obstoječi rabi, zase pa terjal samo stolp, brezplačno nego in enega od treh obrokov na dan.

V velikih skupnih prostorih, kjer je nekaj miz z neudobnimi šolskimi stoli, v kotu pa veliko udobnejši divani pred televizijo na steni, imamo gostje klinike precej svobode glede vprašanja, kako zapolniti svoj sicer z urnikom strogo odmerjen čas: lahko beremo časopise (vsak dan sveže dostavljen nabor tiskanih medijev), se kratkočasimo s televizijskimi programi (slovenske, pa tudi italijanske in nemške provenience), lahko pa se seveda tudi igramo družabne igre (briškulo, človek ne jezi se ali, mojo najljubšo, ne bodi nor).

Tukaj v skupnih prostorih tekom svojega prvega koraka prostosti končno pridem tudi do koledarja (le zakaj nisem poprej povprašal po datumu?): stopim do stene, kjer visi veleumni izum Gregorja XIII. v posodobljeni podobi datumov z režami, v katere zatakneš rdeče obarvan okvirček, in presenečeno ugotovim, da ... smo že sredi novembra!

Odkar so me prisilno hospitalizirali, sta minila že dolga dva tedna!

Vrnil sem se v sobo, ves neučakano vznemirjen zaradi koledarskega spoznanja, ampak biti moram potrpežljiv: korak naprej sem že naredil – zdaj pa počasi do naslednjega.

17. november

Eden izmed pogojev za preselitev z zaprtega na polodprti oddelek je bil, da se udeležujem “kolektivnih terapevtskih seans”, kakor jih strokovno imenuje in še bolj strokovno vodi naš dobri gospod doktor.

Na današnjem, mojem prvem "skupinskem solipsističnem soočenju", kakor pa jim pravim jaz, uveljavljam pravico do molka, tako da lahko zgolj opazujem druge, poslušam njihove izpovedi in si vse skupaj zapisujem v svojo zvesto beležnico – prav tako kot sam gospod doktor, ki vodi seanso: zapišem si, da si on zapisuje, kako si zapisujem, da si zapisuje moje zapisovanje.

Oblečeni v debele puhovke ali plašče in zbrani na poznojesenski sončen dan v parku za dolgo, od dežja in časa izdelano marmornato mizo, staro vsaj toliko kot sama vila, sedimo vsak na svojem stolu, eden na okovano lesenem, drugi na plastičnem, eden na rdečem, drugi na modrem, vsi skupaj v senci razkošnega lovorovega grma z razgledom na bližnje hribovje. Od leve proti desni kakor številke na urinem kazalcu: moj cimer (kraljevski primer megalomanije); nevrotična ženska, ki zašklepeta z zobmi in začne streljati številke vsakič, kadar jo nagovoriš (bojda je živčno obolenje utrpela že na gimnaziji zaradi bojazni pred spraševanjem diktatorske učiteljice matematike); mladenič, ki je prepričan, da je s sekiro umoril neko starko, zato ga zdaj morijo neznosni občutki krivde (zaradi tega so ga vsi klicali Raskolnikov, in ko mu je doktor dal knjigo v branje, se je njegovo prepričanje samo še utrdilo); mladenka, ki trpi za nimfomanijo, nenehno razmišlja o seksu in ga tudi radodarno prakticira (kako predvidljivo: ljubljena medicinskih bratov in osovražena s strani sestrskega dela zaposlenih); deček, ki sliši glasove v glavi in si ne more pomagati, da jih ne bi poslušal in ubogal (veliko premlad, da bi ga zdravili z odraslimi, toda starši so se, za njegovo dobro in proti volji njegovih glasov, pač tako odločili).

Ne razumem prav dobro smisla vsega tega cirkusa razen najpreprostejšega izmed vseh razlogov, namreč da nam skupinska terapija pomaga, da se odpremo pred soljudmi. Gospod doktor meni, da seansa potrebuje uvod za osmislitev, zato že na samem začetku nagovori prisotne v želji, da bi čim bolj sprostil nelagodno situacijo, v kateri se te hočeš nočeš drži občutek krivde, ker si v takšnem položaju. "Med študijem psihiatrije sem se specializiral tako, da sem se osredotočil na primere, kakršni so vaši. Eden izmed načinov, kako vam lahko pomagam in kako si lahko pomagata sami, je ta, da o svojih težavah spregovorite na glas – to je ključno: na glas, da se slišite! – skupaj z drugimi, ki se soočajo s podobnimi težavami."

Po skoraj polovici kroga, ko je kazalec pokazal na tretjo po vrsti, se nam pridruži še nenavaden možakar z debelo karirasto srajco, volnenim šalom okrog vratu in na glavo poveznjenim kavbojskim klobukom. Usede se zraven mene, tako da moram z roko skrivati svoje pisanje, nakar me potihem nagovori, zroč me s svojim zmedenim pogledom naravnost v oči: "Soncu ne verjemi nič bolj kot sencam, ki jih meče luna ponoči!"

Zdrznem se, saj se mi zdi, da sem podobne besede že slišal nekoč, nekje, nedavno – toda kdaj in kje? Ne spomnim se, enkrat te dni, ko bom spet povsem priseben, si moram vzeti čas in pobrsniti po dnevniku.

19. november

Čutim, da mi misli samovoljno begajo sem in tja predvsem zaradi zdravil, ki jih moram jemati vsako jutro kot predpogoj za izpust iz klinike – “pomirjevala” jim pravijo, toda zaradi njih sem samo še bolj vznemirjen, celo razburjen, ker ne morem jasno razmišljati.

Sicer je tukaj življenje še kar prijetno: zagotovljeni topli obroki, dovolj prostega časa in zelo človeški, celo prečloveški odnos do nas, gostov. Vzdušje je posebej prijetno zato, ker je klinika obdana s krasnim parkom, pravcatim botaničnim vrtom, polnim raznolikega rastlinja z vseh vetrov sveta (nekdanji lastnik dvorca iz nekdanje razvejane družine Laruc je, kakor so mi povedali, veliko prepotoval). V samem parku so posejani zdaj smešni, zdaj zanimivejši kipi, večinoma preproste umetniške stvaritve pacientov klinike, z izjemo enega samega, namreč tistega, ki krasi peščeno dvorišče pred glavnim pročeljem dvorca in pod katerim je podpisan prijatelj Anton Kenda (kdo ve, ali so ga že izpustili iz zapora?): krogla, ki je z ene strani videti kot žareče sonce, z druge pa kot pojemajoča luna, je objeta v spiralo, ki se začne in konča v isti točki in tako nima ne konca ne kraja (najbrž v kamnu ne bi videl ne lune ne sonca, če ne bi tistega dne k meni prisedel oni smešni človeček s klobukom in mi zrecitiral tisti verz, za katerega še vedno nisem ugotovil, od kod mi je znan).

Prijetno, če odmislimo vsakodnevne skupinske seanse z ostalimi “pacienti”, za katere v veliki večini primerov sploh ne razumem razloga za hospitalizacijo, saj se po marsičem sploh ne razlikujejo od drugih ljudi, še najmanj pa se razlikujejo od samega psihiatričnega osebja, ki bi resnično potrebovalo terapijo. Vsega tega ne govorim iz zlobe, o ne, marveč iz čistega sočutja zaradi njihovega trpljenja, ko se nam trudijo biti za zgled s svojo “normalnostjo”.

Imamo kar natrpan urnik, s katerim nam poskušajo urejati misli tako, da nam disciplinirajo telo (psihiatrija je dvignila roke nad uganko človeške psihe in se ukvarja samo še z možgani kot povsem telesnim organom): zdaj nas dolgočasijo z vsakdanjimi opravili, kakršna so pranje in likanje ali kuhanje in pospravljanje, zdaj kratkočasijo z bolj zanimivimi, ko

nas spodbujajo k umetniškemu udejstvovanju na podstrešju dvorca, ki združuje glasbeno sobo, slikarski atelje in likovno delavnico.

Doktor Mrak me še vedno spodbuja k terapevtskemu pisanju dnevnika, po katerem me nenehno sprašuje na najinih rednih individualnih seansah. Sicer me še ni naravnost poprosil zanj, želi pa, da mu prebiram odlomke, bojda zato, da se slišim na glas prebirati svoje lastne misli. Sam se vse bolj nagibam k temu, da bi izpustil pero in poprijel za slikarski čopič.

22. november

Postopoma sem preveril in se naposled tudi prepričal, da ima dobrodušni doktor dostop do mojega dnevnika, pa čeprav ga ves čas nosim s seboj, zato sem vse zapise od začetka svojega bivanja tukaj prilagodil tako, da svoje karte skrijem na način, da jih svojemu bralcu na videz prostovoljno razkrijem.

Na primer tako, da izpeljem sledeče globokoumje: psihiatrija se je opremila z vsemi možnimi pripomočki, da bi svoj znanstveni diskurz ogradila od norosti, ki tvori njeno jedro in njen *raison d'être* – a vse zamen, saj vse naelektrene ograje in vsi obrambni zidovi pomagajo prav toliko kot varnostni pasovi in maska kisika na letalu, ki pada, pada, pada.

Kljub temu pa naj vsem vam, ki se bojite norosti, tako kot se znanstveniki bojijo resnice (od koder izvira vsa njihova skrb za empirično preverljive metode), povem, da se je psihiatrično vedoslovje od časov, ko so zabijali kline v možgane zato, da bi zdravili dušo, precej razvilo. Tukaj v dvorcu ni ne kladivc, ne klinov in ne klincev, ne prisilnih jopičev in ne elektrošokov in ne rešetk na oknih (razen v krilu zaprtega oddelka), edini ostanek minulih časov je zloglasna soba št. 1, v kateri sem se najprej prebudil (koliko časa nazaj?). Tukaj, tako kot v vsaki sodobni kliniki, je nasilje nadomestila farmacija z legalnimi drogami, ki se dotikajo duše na mehak, celo prijeten način, tako da so se psihiatrične klinike povsod po svetu iz boschevskih peklov mučenja prelevile v dantejevska nebesa lagodja.

Tisto, kar hočem povedati z vsem tem bolj ali manj laično učenim ovin-karjenjem, je naslednje: nisem prepričan, da si sploh še želim na prostost. Ne samo da se mi zdi svet tam zunaj še bolj nor od tega našega tukaj notri, z vsemi vojnami, volitvami in drugimi vijugami, ki krivijo usode milijonov in milijonov ljudi. Ne, pomembneje je nekaj drugega, povsem egoističnega, namreč, da tukaj v dvorcu uživam takšno svobodo, kakršne si zunaj nikoli

ne bi mogel privoščiti, saj mislim in počnem skoraj vse, kar se mi zahoče, od pisanja do sprehajanja in slikanja.

Ja, res sem začel slikati; ustvaril sem svojo prvo pravo sliko: portret, ki je bil sprva mišljen kot avtoportret, toda ker me je končna naslikana podoba bolj kot na mene samega spominjala na nekoga drugega, sem jo tako tudi poimenoval: *Nekdo drug* (zmešana tehnika).

Gospod Grof

27. november

Vse poteka po rutini – delam, govorim, se sprehajam, spim, pišem, slikam, smrčim –, rutino pa prekine današnji dan, ko lahko končno obiščem grofa, ki živi in uživa svojo samoto v stolpu.

Skoraj teden dni sem potreboval za pridobitev dovoljenja od direktorja, doktorja Mraka, da obiščem slovitega gospoda, grofa Laruca, o katerem vsi govorijo tako, kakor da gre za legendo. Njega namreč nikoli ni na spregled, tako da sem nekaj časa resno dvomil, da sploh obstaja. Potem pa sem ga videl, sicer enkrat samkrat, ampak videl sem ga zgoraj na oknu njegovega stolpa, ko sem se sprehajal okoli dvorca.

Pridobitev dovoljenja ni bila mačji kašelj, saj sem se moral odkašljati in soočiti z vrsto pesjanskih “zakajev”: prvič, ko sem na doktorja naslovil vprašanje obiska, mi je vrnil vprašanje v obliki, “zakaj si ga sploh želim videti”; drugič, ko sem potrkal na vrata njegove pisarne, me je spraševal, “zakaj vztrajam, če pa vidim, da to ni mogoče”; v tretje mi je že začel razlagati, “zakaj grof načeloma ne želi videti nikogar”; v četrto je dejal, da je sicer govoril z grofom, ki me je začuda pripravljen sprejeti, vendar sam strokovno še ni povsem prepričan, “zakaj bi bilo to v redu zame”; v peto je že obrnil ploščo in dejal, da se dajva pogovoriti, “zakaj bi mi obisk pri grofu vendarle lahko pomagal razumeti lastno težavo v zrcalni obliki”; v šesto pa me je naposled pripravljajal na srečanje tako, da mi je predstavil uradni protokol obiska, “zakaj grof si želi, da se ga kljub vsemu še vedno obravnava kot plemiča” (kljub čemu? kot plemiča? dandanes? vsak zakaj ima vsekakor svoj zato – vsak zato pa zato še nima vedno svojega zakaj).

V sedmo, ko se srečava, me direktor osebno pospremi do Mostú vzdihljajev, od koder moram naprej sam: previdno, kakor da mi preti kdo ve kakšna nevarnost, stopam po kamniti popkovini skozi ozek prehod, ki se mi zdi kot časovna črvina, skozi katero potujem nazaj v čas vitezov,

mlinov na veter in nadišavljenih robčkov. Po tistih nekaj korakih, ki trajajo stoletja, prispem do debelih hrastovih vrat, na katera potrkam z masivnim železnim trkalom, lepo oblikovanim v grdi obraz gorgone, grb plemiške družine Laruc. Vrata se odklenejo, a se ne odprejo, tako da najprej zmedeno obstojim na mestu, nato pa se ozrem k mojemu vodiču, ki še vedno stoji tam, kjer me je zapustil, mahajoč mi, naj vendarle vstopim.

Prav. Vstopim v veliko ovalno sobano, obdano s knjižnimi omarami, prepolnimi starih knjig okrog in okrog in od stropa do tal, ki polnijo prostor z vonjem po minulih stoletjih. Svetloba, ki medlo pronica skozi troje oken, se zliva s tisto, ki jo od sebe daje prelesten lesteneč, viseč s stropa z vidnimi tramovi, medtem ko petero visokih, bronastih, samostojećih svečnikov molči, čakajoč na večerni mrak. Grofa ugledam oblečenega v debelo živo rdečo haljo čisto na drugi strani sobane, z eno roko držečega odprto knjigo, kakor da bere, z drugo pa s komolcem naslanjajočega se na z grobimi vzorci izklesan kamin, tako da se za trenutek zmedeno vprašam, kdo je odprl vrata. Nato se nasmehnem lastni neumnosti in njegovi nonšalanci: očitno je na hitro odklenil vrata, nato pa pohitel na drugi konec, češ nobenega opravka nimam s takšnimi nižjimi opravili (aristokracija pač ne odpira vrat, ne lupi krompirja, ne pomiva posode in ne menjava žarnic).

Držim se protokola, kakor sem se ga naučil včeraj, in gostitelja vljudno pozdravim z vsemi ustreznimi titulami: "Vaša višja visokost, spoštovani in skuvertirani gospod grof, počaščen sem kakor gralova čaša, da ste me blagovolili spreje-ti, pardon, spreje-vi v vaše častite in nadvse čiste sobane." Verjetno sem nehote nekoliko pomešal besede svojega uvodnega nagovora, saj me najprej niti pogleda ne, marveč se samo skremži, z očmi, še vedno uprtimi v knjigo, kakor da bi ravno prebral kaj neprijetnega.

Svečeniško stojim pri vratih po zgledu bronastih svečnikov, dokler grof naposled ne zapre knjige z eno samo gesto roke, pri čemer si zapraši orlovsko podnosje in svojemu stanu povsem neprimerno ... kihne! Popravi si dolge črne lase, ki so mu padli čez obraz, nato pa skrajno vznejevoljeno poreče (govoril je slovensko s tistim vsaj meni osebno izjemno simpatičnim naglasom, ki je sicer značilen za zamejce): "Verjetno ste ljubitelj nadutega Mozarta?"

"Verjetno sem res, prav tako kot večina, ampak ne razumem."

"Zato ker ste me nagovorili s skrajno ponižujočim 'gospod grof'?"

"Opravičujem se, če sem vas užalil, vendar ne razumem. Čemu?"

"No, saj. Domnevam lahko, da ne poznate *Le nozze di Figaro*?"

"Poznam, ampak nisem nikoli ne poslušal ne prebral libreta."

“Potemtakem *ne* poznate. Dovolite mi, da vas izobrazim. Leta 1784 je neotesani, a vendarle genialni – genij je pač najbolj iritirajoč način, kako se narava posmehuje kulturi – Wolfgang Amadeus Mozart postavil na oder *Figarovo svatbo*, v kateri je opevana nizkotna pretkanost nižjih slojev, dočim pa je plemenita vrlina višjih zasmehovana. V sloviti kavatini iz prvega dejanja, *Se vuol ballare signor contino*, se volčji bogoljub posmehuje svojemu nadrejenemu ne samo tako, da uporabi pomanjševalnico ‘grofek’, marveč še huje tako, da ga naslovi z meščansko titulo ‘gospod’, s čimer ga izenači s svojim lastnim stasom. Pazite, ta opera je spisana pet let pred francosko revolucijo: aristokracija ni padla v trenutku, ko je kralju pod revolucionarno giljotino padla glava, marveč veliko poprej, z giljotino kavatine opernega revolucionarja!”

Grof je bil zaradi moje nepremišljenosti videti res vznemirjen, tako da mi je bilo najprej žal, da mi je utekel tisti “gospod”, takoj zatem pa sem se sam pri sebi posmehtil temu, da lahko nekoga tako vznemiri takšna malenkost. Toda nisem hotel drezati vanj po nepotrebnem, zato sem se še enkrat globoko opravičil in, hoteč zamenjati temo, prosil za dovoljenje, da stopim bliže h knjižnim policam. Premišljeno sem dodal, da si res želim ogledati njegovo impresivno zbirko knjig, s čimer sem mu polaskal, on pa mi je, polaskan, dovolil in celo naklonjeno razložil, od kod ali od koga katera posebna izdaja (na plemenite vrline, kakršne so razumevanje ali odpuščanje, pač ne gre računati – na človeške šibkosti, kakršna je nečimrnost, pa se lahko vedno zanesemo).

Posedoval je res pisano paleto pisanj, od enciklopedij do priročnikov, od romanov do filozofije, vključno z zelo redkimi primerki, ob katerih bi si knjižni zbiratelj obliznil prste in vzhičeno obračal strani: originalna Gutenbergova *Biblija*; na meniške roke prepisana *Summa theologica* sv. Tomaža Akvinskega; prva izdaja *Etike* Barucha de Spinoze; ilustrirana izdaja *Filozofije v budoarju* zloglasnega markiza de Sada; podpisan (!) izvod Goethejevega *Wilhelma Meistra*; zbrana dela Friedricha Nietzscheja, natisnjena na indijskem papirju, in podobne raritete. Polagoma premikajoč se od police do police, spoznam, da je grof Laruc izjemno izobražen človek, ki poleg mnogih evropskih jezikov zna tudi starogrško, latinsko in hebrejsko, dneve pa preživlja v stolpu ob prebiranju knjig, ki mu nudijo uteho pred zunanjim svetom, ki je po njegovem prepričanju krepko skrenil s poti. Na tej točki je še dejal, da se za razliko od Hamleta on sam nikakor ne čuti poklicanega, da današnji čas naravná nazaj na stare tečaje (citiral in pokritiziral je Shakespearja: “Svet je iz tirov, o prekletstvo in sram, da ravno jaz sem rojen, da ga poravnam,” pri čemer mi ni prihranil razlage, zakaj je

slovenski prevod zavajajoče napačen: v originalu namreč stoji *time is out of joint* – “čas” je tisti, ki je iz tira, ne “svet”).

Stopicaje se prebija do neke omare, katere knjige, postavljene na spodnji polovici, me nekoliko presenetijo: poleg Gramscija v grofu domači italijanščini še zbrana dela Marxa in Engelsa v nemščini, Vladimirja Iljiča Lenina v ruščini, Adorna in Horkheimerja v nemščini in še mnoga druga v francoščini in drugih jezikih, ki jih očitno moj skrajno intelektualni sogovornik obvlada dovolj dobro, da lahko bere v izvirniku. Opazil je presenečenje in nagovoril moje misli, še preden sem jih sam uspel izustiti: “Da, naštudiral sem ves vaš ‘marksizem’, če drugega ne zato, da vidim, kaj se vam plete po glavi, ko nenehno poskušate spreminjati ljudi in svet v imenu domnevno zatiranih nižjih slojev” (očitno me ima za meščanskega zastopnika proletarskega razreda).

Zdaj se zamišljeno zazre skozi okno z rokami za hrbtom in ponosnih prsi pove, da se politično nikakor ne more strinjati z levičarskimi marksisti, da pa vseeno ne more zanikati določenih spoznanj, ki jih je marksizem proizvedel skozi svojo teorijo: “Recimo teorijo ideologije. Veste kaj, po vseh teh letih, ko živim tukaj v dvorcu in skozi okno opazujem ne samo vas, paciente, marveč tudi medicinsko osebje, še zlasti pa gospoda direktorja, ki se ima za izjemno racionalnega človeka, sem dognal, da ima teorija odtujitve univerzalno veljavo. Če naredimo miselni ovinek in jo preizkusimo najprej v domeni psihiatrije, vidimo, da si tisti najbolj nori ustvarjajo lastne svetove, iz katerih ne morejo in si konec koncev niti ne želijo pobegniti. In kaj lahko od tod zlahka doženeš o tako imenovani normalnosti? Tako kot vi tukaj notri si tudi tisti zunaj ustvarjajo vse mogoče fantazme, da bi lahko sobivali s svetom, v katerem se ne znajdejo: razlika je edino v tem, da vi to počnete vsak zase, vsak v svojem lastnem ‘privat-teatru’, oni pa to počnejo družno, v skladu z normami in pričakovanji drugih. Kaj so drugega družina, posel, politika in druge družbene formacije kakor odtujitvene tvorbe prav tako odtujenega uma? Razumete? Ne gre za to, da bi vi ne bili normalni, marveč za to, da imajo tudi tako imenovani normalni v resnici ideološko deformiran pogled na realnost.”

Zopet sem si privoščil preveč, ko sem ga povprašal po njegovi lastni poziciji v svetu, kakršnega je slikal: “Opravičujem se vam, grof, da vas prekinjam. Zdite se mi skrajno razumen človek, ampak: mar nimate tudi sami vsaj malce popačenega pogleda na svet, ko se ponašate s plemiško titulo in se nasploh vedete, kakor da aristokracija danes še nekaj velja? Mar niste sami še veliko bolj odtujeni od sveta kot vsi norci in normalneži

skupaj, ko živite samotno življenje v tem slonokoščnem stolpu vašega prelepega dvorca?”

“Nemara imate povsem prav, ampak poslušajte, mladi mož,” (mladi mož? saj je vendar mlajši od mene!?), “kaj pa je narobe s slonokoščnimi stolpi? Dokler ima človek toliko knjig, da mu jih do konca življenja ne bo zmanjkalo, in most, da ga lahko kdaj pa kdaj kdo obiše, se mi zdi, da je to, če že ne najboljši način življenja, pa vsaj najboljši način, da ohraniš zdravo pamet v svetu, ki je povsem ponorel. Sploh če imaš, kakor jaz, dober *télos*. Kako se že temu lepo reče po slovensko? Smoter, ja, smoter.”

“In kakšen je vaš smoter, če smem vprašati?”

“Najvišji in najlepši: iskanje resnice.”

“Resnice? Kakšne resnice neki?”

“Ene in edine: tiste, ki so jo opevali v homerskih časih, ki je ista, kakor se je razodela skozi krščanstvo, razkrila z novoveško filozofijo, razvila z moderno znanostjo – žal pa znova zakrila v naši dobi, za katero so vse resnice enakovredne, pa če jih izreka Bog, Buda, bolnik, Božiček, baraba ali Bogdan.”

“Kdo pa je Bogdan?”

“Saj je vseeno.”

Hotel sem mu še nekaj oporekajoče reči, vendar me je zaustavil, citirajoč Vergila – *tempus fugit* –, nato pa odslovil z vijugajočim zamahom roke, odete v toplo haljo, iz katere mi pomahajo kičasti volančki njegove snežno bele srajce.

28. november

Naslednjega dne sem še vedno razmišljal o vsem, o čemer sem se pogovarjal z grofom Larucom, še posebej o njegovem “najvišjem smotru”: nekaj zares norega, obenem pa plemenitega, to mu moram priznati, je na tem, da nekdo posveti življenje iskanju resnice.

O tem sva se še včeraj pogovarjala z doktorjem Mrakom, ki sem mu moral – v zameno za dovoljenje za obisk pri grofu – predhodno obljubiti, da mu bom o vsem natanko poročal. Najprej sem mislil, da želi od mene izvedeti nekaj, česar iz grofa sam ne more izvleči, tako da mi v resnici ni naredil usluge, kakor je želel dati vedeti, marveč me je zgolj uporabil za vohunjenje. Toda med najinim pogovorom sem glede na njegova vprašanja in podvprašanja moral opaziti, da se veliko bolj zanima za moje misli in občutke ob tej ali oni opazki o grofu kakor zanj. Sicer pa: saj bi lahko to

vedel že na začetku, ko me je vprašal po dnevniku, v katerega sem tekom seanse pri njem zapisoval še sveže vtise: "Kaj pa pišete s tolikšno vnemo v vašo beležnico?"

(Kakor da si ne bi mogel sam postreči z mojimi zapisi, če bi se mu le zahotelo! Vse to sprenevedanje me je strašansko jezilo, še zlasti zato, ker sem vedel, da na skrivaj prebira moje zapise, kljub temu pa – vzdržujoč videz, od kod mu vsa vednost o meni = dokončen dokaz, da na skrivaj posega po dnevniku – vedno znova zahteva, da mu še sam prebiram odlomke.)

Zaprl sem beležnico, ne da bi odgovoril, v rokah pa še vedno vihtel pero, ki bi, če bi bilo res močnejše od meča, nemara lahko utišalo mojega motečega sogovornika, ali pa bi mi vsaj priborilo doživljenjsko državno službo – če že ne v vojski, pa vsaj v policiji. Kako rad bi bil eden tistih, ki oddelajo osemurni delavnik brez skrbi, da bi bili odpuščeni, če so kaj naredili napačno ali pa česa niso naredili, ne pa da se moram preživljati kot prekarni novinar brez stalnega vira dohodkov, medtem ko se ti mizerna mesečna plača sestavi iz števila spisanih člankov, opravljenih intervjujev in podobnega. Natanko to so bile misli, ki so mi hodile po glavi takoj po srečanju z grofom, ki se mu s takšnimi dilemami sploh ni treba ukvarjati: mi, navadni ljudje, imamo na razpolago samo dvojce: službo za določen čas (torej prekarno zaposlitev, kakršnih je vse več) ali nedoločen čas (torej redno, ki jih je vse manj in manj) – njega pa figo brigajo naše dileme in namesto ali (eno) ali (drugo) izbira nič-nič (od tega) in gre preprosto na vse(en)o.

Doktor me je vprašal, ali me moti svoboda, ki jo uživa grof Laruc: "Ne moti me, samo želim si, da bi se tudi jaz lahko posvetil tistemu, kar mi srce poželi, kar koli bi že to bilo, ne da bi se mi bilo treba ubadati z vsakdanjimi skrbmi."

"Kaj pa bi počeli, če bi lahko izbirali?"

"Vsekakor bi si želel več slikati."

"Slikanje? Zanimivo. Kaj pa pisanje?"

(Še en dokaz, da na skrivaj prebira moj dnevnik: nikoli mu nisem ne omenil ne prebral nobenega odlomka iz svojega romana! Nekako sem se poskusil izmotati iz zamotanega vprašanja, saj bi se, kakor koli bi odgovoril, izdal, da vem več, kakor smem vedeti.)

"Veste kaj, saj ne gre toliko za to, kaj bi sam počel, a ne morem, pa tudi ne za to, da bi me motila grofova svoboda, ampak dejstvo, da on svojo svobodo zapravlja za neumnosti – zagotovo veste, da ves svoj čas posveča iskanju resnice?"

“Vem, seveda vem. Ampak povejte mi raje, kaj vam ta razlika, ki ste jo ravnokar vpeljali med seboj in grofom, namreč kako on preživlja svoj prosti čas in kako bi ga vi, pove o vas?”

“Nekaj zagotovo: da je on res trčen, jaz pa ne.” Sozarotniško sem se nasmehnil, toda nazaj nisem dobil naklonjenega odsmeška, temveč negiben obraz profesionalnega kvartopirca, ki se niti za trenutek ne sprosti v lagodno igro zaradi igre same.